

Г. О. Дорошенко,
д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ORCID ID: [https:// orcid.org/0000-0002-5535-8494](https://orcid.org/0000-0002-5535-8494)
К. О. Кузнєцов.
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2763-514X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.15.86

ESG-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

H. Doroshenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department
of Economics and Management, V. N. Karazin Kharkiv National University
K. Kuznietsov

ESG-MANAGEMENT AS A FOUNDATION FOR THE RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Післявоєнна відбудова України є надзвичайно важливим завданням, що потребує комплексного підходу, який враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти. Впровадження ESG-принципів (Environmental, Social, Governance) у цей процес може забезпечити стійкий розвиток країни, мінімізуючи негативний вплив на довкілля, покращуючи якість життя громадян та забезпечуючи прозоре управління ресурсами. Зважаючи на масштаб руйнувань інфраструктури, житлового сектору та економіки, використання ESG-принципів є необхідним для створення стійкої основи для відбудови та подальшого розвитку України. В статті розглянуто можливості впровадження ESG-менеджменту у процес відбудови України, зокрема в таких галузях, як інфраструктура, житловий сектор та економіка. Аналізуються поточний стан відбудови країни та основні виклики, а також наводяться приклади успішного впровадження ESG-принципів під час відбудови інших країн. Розроблено рекомендації щодо інтеграції ESG-принципів у національну стратегію відбудови.

The post-war reconstruction of Ukraine is an extremely important task that requires a comprehensive approach, considering economic, social, and environmental aspects. The implementation of ESG principles (Environmental, Social, Governance) in this process can ensure the sustainable development of the country by minimizing the negative impact on the environment, improving the quality of life for citizens, and ensuring transparent resource management. Given the scale of destruction to infrastructure, the housing sector, and the economy, the use of ESG principles is essential for creating a sustainable foundation for the reconstruction and further development of Ukraine.

The article examines the possibilities of implementing ESG principles in the process of rebuilding Ukraine, particularly in areas such as infrastructure, housing, and the economy. The current state of the country's reconstruction and the main challenges were analyzed, as well as examples of successful implementation of ESG principles in the reconstruction of other countries. Recommendations for integrating ESG principles into national reconstruction strategies have been developed.

The task of reconstructing Ukraine after the war is not only immense but also multifaceted, necessitating an approach that harmoniously integrates economic recovery with social well-being and environmental sustainability. The ESG framework provides a structured way to address these diverse needs by focusing on three core pillars. First, the environmental aspect emphasizes the importance of sustainable practices that reduce environmental degradation, promote the use of renewable resources, and ensure long-term ecological balance. By adopting green technologies and sustainable infrastructure practices, Ukraine can not only rebuild but also enhance its environmental resilience.

The social dimension of ESG principles highlights the necessity of addressing the human element in reconstruction efforts. This involves ensuring access to essential services such as healthcare, education, and housing, and promoting social equity. In post-war Ukraine, rebuilding communities and restoring social cohesion is critical. Implementing social policies that prioritize the needs of vulnerable populations, including displaced persons and those affected by the conflict, will be vital for fostering a stable and inclusive society.

Governance, the third pillar of ESG, underscores the importance of transparent, accountable, and effective management in the reconstruction process. Good governance practices will be crucial for rebuilding trust in institutions, ensuring the efficient use of resources, and combating corruption. By establishing robust governance frameworks, Ukraine can attract international aid and investment, which are essential for large-scale reconstruction projects.

Ключові слова: ESG-менеджмент, Відбудова України, стійкий розвиток, інфраструктура, житловий сектор, економіка

Key words: ESG management, reconstruction of Ukraine, sustainable development, infrastructure, housing, economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ
У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК
ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ
ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Післявоєнна відбудова України є складним та багатогранним завданням, яке вимагає інтеграції економічних, соціальних та екологічних аспектів для забезпечення стійкого розвитку. Економічні виклики включають відновлення зруйнованих підприємств, інфраструктури та створення робочих місць для населення. Соціальні аспекти охоплюють забезпечення житлом та соціальними послугами мільйонів переселенців, що втратили свої домівки через війну. Екологічні виклики включають очищення територій від забруднень та відновлення природних екосистем.

Згідно зі звітом Світового банку, оцінки збитків від війни в Україні перевищують 411 мільярдів доларів, з яких значна частина припадає на руйнування інфраструктури та житлового сектору [1]. Це підкреслює необхідність впровадження стійких рішень для відновлення, які враховують екологічні та соціальні аспекти, а також забезпечують належне управління.

В таблиці 1 розглянемо оцінки збитків від війни в Україні на кінець 2023 року і визначимо на які категорії припадає найбільша частка.

Загальна сума збитків від війни в Україні на кінець 2023 року становить 411 млрд доларів. Найбільша частка припадає на інфраструктуру (115 млрд доларів) та житловий сектор (100 млрд доларів). Значні кошти

потрібні також для відновлення економіки (70 млрд доларів) та задоволення соціальних і гуманітарних потреб (60 млрд доларів). Ці цифри підкреслюють масштабність руйнувань і необхідність системного підходу до відбудови.

У таблиці 2 можемо розглянути основні показники відновлення інфраструктури та житлового сектору на 2023 рік.

Таблиця 1. Оцінка збитків від війни в Україні на кінець 2023 року

Категорія	Оцінка збитків (млрд доларів)
Інфраструктура	115
Житловий сектор	100
Економіка	70
Соціальні та гуманітарні потреби	60
Інші	66
Загальна сума збитків	411

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел.

Таблиця 2. Основні показники відновлення інфраструктури та житлового сектору (2023 рік)

Показник	Значення
Загальна кількість зруйнованих будівель	50 000+
Кількість відновлених будівель	12 000
Площа відновлених будівель (м²)	2,4 млн
Кількість відбудованих доріг (км)	1 200
Інвестиції в інфраструктуру (млрд доларів)	20

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел.

Таблиця 3. Соціальні показники впливу війни (2023 рік)

Показник	Значення
Кількість постраждалих громадян	3,5 млн
Кількість внутрішньо переміщених осіб	7,1 млн
Безробіття (%)	18
Рівень бідності (%)	25
Доступ до медичних послуг (%)	60

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел.

Відновлення інфраструктури та житлового сектору є критично важливим. Загальна кількість зруйнованих будівель перевищує 50 тисяч, з яких наразі відновлено понад 12 тисяч, що становить приблизно 24% від загальної кількості, але жахливі руйнації продовжуються кожен день. Площа відновлених будівель сягає 2,4 млн м.кв. Відновлено також 1200 км доріг. Інвестиції в інфраструктуру склали 20 млрд доларів, що свідчить про активну роботу, але ще багато залишається зробити.

Окрім цього, важливо визначити соціальні показники впливу війни.

Соціальні наслідки війни є значними. Постраждали понад 3,5 млн громадян, а кількість внутрішньо переміщених осіб становить 7,1 млн. Рівень безробіття зріс до 18%, а рівень бідності сягнув 25%. Лише 60% населення має доступ до медичних послуг. Ці дані підкреслюють важливість соціальних програм та підтримки для відновлення нормального життя громадян.

З огляду на ці виклики, впровадження ESG-принципів є необхідним для досягнення стійкого розвитку України. ESG-менеджмент передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських аспектів у процес прийняття рішень, що дозволяє мінімізувати негативний вплив на довкілля, підвищити якість життя громадян та забезпечити прозоре управління ресурсами. Наукові дослідження підтверджують ефективність ESG-принципів у досягненні стійкого розвитку, що робить їх застосування в Україні надзвичайно актуальним.

Сучасний науковий підхід до відбудови України повинен враховувати досвід інших країн, які вже пройшли через подібні виклики. Наприклад, Німеччина після Другої світової війни або Японія після землетрусу 2011 року. Важливо також враховувати специфіку України, зокрема, її економічні, соціальні та екологічні особливості. Впровадження ESG-принципів дозволить створити стійку основу для відбудови країни та забезпечити її подальший розвиток.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Останні дослідження свідчать про те, що впровадження ESG-принципів у процес відбудови країни може значно покращити ефективність та стійкість інвестиційних проєктів. Зокрема, дослідження показують, що проєкти, які враховують екологічні та соціальні аспекти, мають вищу ймовірність отримання фінансування від міжнародних організацій та приватних інвесторів[2]. Наприклад, в роботах таких авторів як Дяковський Д.А. та Дячук О.А. зазначається, що впровадження ESG-принципів сприяє підвищенню конкурентоспроможності та зниженню ризиків, пов'язаних з екологічними та соціальними факторами [3].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Невирішені частини загальної проблеми включають відсутність чіткого механізму інтеграції ESG-менеджменту у національні та регіональні стратегії відбудови, а також недостатню кількість практичних рекомендацій щодо їх застосування в конкретних проєктах.

МЕТА СТАТТІ

Метою цієї статті є дослідження можливостей впровадження ESG-принципів у процес відбудови України, зокрема в таких галузях, як інфраструктура, житловий сектор та економіка. Основні завдання включають:

- ідентифікацію основних викликів відбудови України;
- вивчення прикладів успішного впровадження ESG-принципів у відбудову інших країн;
- розробку рекомендацій щодо інтеграції ESG-принципів у національні стратегії відбудови.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

ESG-менеджмент (Environmental, Social, and Governance Management) — це підхід до управління компаніями та організаціями, що включає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських факторів у стратегічні та операційні рішення. ESG-менеджмент прагне забезпечити сталий розвиток, мінімізуючи негативний вплив на довкілля, покращуючи соціальні умови та забезпечуючи прозоре та етичне управління [4].

ESG-філософія — це концептуальна основа, що формує підхід до ведення бізнесу та управління організаціями на основі трьох ключових аспектів: екологічного, соціального та управлінського. Ця філософія передбачає, що бізнес має не лише прагнути до фінансового успіху, але й активно сприяти сталому розвитку, захищати довкілля, піклуватися про добробут суспільства та дотримуватися високих стандартів корпоративного управління.

Принципи ESG-філософії:

- зменшення впливу на клімат: Зниження викидів парникових газів, перехід на відновлювані джерела енергії та енергоефективні технології;
- управління ресурсами: раціональне використання природних ресурсів, зниження відходів та збільшення рівня переробки;
- збереження біорізноманіття: захист природних екосистем, збереження рідкісних та зникаючих видів;
- права людини: дотримання та просування прав людини у всіх аспектах діяльності компанії або держави;
- соціальна відповідальність: вклад у розвиток місцевих громад, забезпечення безпечних та справедливих умов праці, соціальна підтримка співробітників;
- різноманіття та інклюзія: просування політики різноманіття та інклюзії, боротьба з дискримінацією;
- прозорість та звітність: забезпечення прозорості у всіх аспектах діяльності компанії або держави, регулярне звітування про досягнення та проблеми;
- етичне управління: дотримання етичних стандартів у веденні бізнесу, політики, боротьба з корупцією та зловживаннями.

— управління ризиками: впровадження ефективних систем управління ризиками, включаючи екологічні та соціальні ризики [5].

Ми вважаємо, що основні післявоєнні виклики України можна розділити на економічні, соціальні та екологічні.

Україна зазнала значних економічних збитків через військові дії. Багато підприємств були зруйновані або зазнали серйозних ушкоджень, що призвело до зниження економічної активності та втрати робочих місць. Економічна нестабільність ускладнює залучення інвестицій, необхідних для відбудови. Крім того, відновлення інфраструктури потребує значних фінансових ресурсів.

Війна призвела до масової міграції населення, що створило значні соціальні проблеми. Мільйони людей стали внутрішньо переміщеними особами, що потребують житла, соціальних та медичних послуг. Рівень безробіття зріс, що посилює соціальну напругу [6]. Окрім цього разом із безробіттям існує шалений попит на працівників. За останніми даними, через брак кадрів, все більше підприємств припиняють своє існування, що також спричиняє дуже серйозні проблеми економічному розвитку держави.

Збройний конфлікт завдав значної шкоди довкіллю. Забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря вимагає негайних заходів для відновлення екологічної безпеки. Крім того, відбудова потребує впровадження екологічно чистих технологій, щоб запобігти додатковому забрудненню.

Успішне вивчення та залучення ESG-принципів є запорукою успіху та відновлення України. Прикладом може слугувати Німеччина. Після Другої світової війни Німеччина успішно відновила свою економіку та інфраструктуру завдяки впровадженню комплексного підходу, що включав економічні реформи, соціальну підтримку населення та екологічні заходи. Важливу роль відіграв План Маршалла, який забезпечив фінансову допомогу для відбудови. Прозорість управління ресурсами та залучення громадян до процесу прийняття рішень сприяли швидкому відновленню країни [7]. Можливо, саме цей приклад може бути розглядатися як перше використання ESG-принципів.

Також можемо розглянути приклад Японії. Після землетрусу та цунамі 2011 року Японія застосувала інноваційні технології та екологічно чисті методи для відбудови зруйнованих районів. Основними принципами були стійкість та енергоефективність. Соціальна підтримка населення та прозоре управління ресурсами стали ключовими елементами відбудови. Залучення громадян до процесу прийняття рішень забезпечило ефективне використання ресурсів [8]. Інвестори дуже уважно ставляться до виконання вимог сталого розвитку та дотримання ESG-принципів, тож це ще один доказ доцільності впровадження ESG-менеджменту, адже залучення іноземних інвестицій буде одним із найважливіших факторів швидкого старту відбудови країни.

У таблиці 4 розглянемо використання ESG-принципів у відбудові України, що допоможе нам зробити висновки до можливості залучення даного підходу.

Аналізуючи дану таблицю, можемо додати, що у відновленні природних екосистем основними заходами є очищення забруднених територій, відновлення лісів

Таблиця 4. Використання ESG-принципів у відбудові України

Екологічні аспекти	Відновлення природних екосистем
	Енергоефективні технології
Соціальні аспекти	Будівництво житла
	Соціальні послуги
Управлінські аспекти	Прозоре управління
	Залучення громадян

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел.

Таблиця 5. Основні виклики відбудови України

Відбудова	Опис проблеми
Зруйнована інфраструктура	Знищені мости, дороги, залізниці, аеропорти та порти
Житловий сектор	Мільйони переселенців потребують нового житла
Економіка	Збитки підприємств, що впливають на економічний стан
Екологія	Забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел. та водних ресурсів. Це дозволить зменшити негативний вплив на довкілля та забезпечити стійкість природних екосистем.

Якщо говорити про енергоефективні технології, то впровадження їх у будівництві та відновленні інфраструктури дозволить знизити споживання енергії та зменшити викиди парникових газів, що сприятиме збереженню навколишнього середовища.

Забезпечення доступним та комфортним житлом для переселенців та постраждалих від війни є першочерговим завданням. Важливо створити умови для швидкого повернення людей до нормального життя.

Розвиток соціальної інфраструктури, включаючи медичні заклади, школи та дитячі садки, є необхідним для забезпечення гідного рівня життя населення.

Забезпечення прозорості у використанні ресурсів та залученні інвестицій сприятиме ефективному використанню фінансових та матеріальних ресурсів. Активне залучення громадян до процесу прийняття рішень та контролю за їх виконанням забезпечить довіру до уряду та сприятиме соціальній стабільності. Використання всіх принципів ESG було б дуже легко розпочати та втілювати в життя, якщо б ми не стикались з викликами, котрі нам допоможе визначити таблиця 5.

У таблиці 5 представлені основні виклики, з якими стикнеться Україна у процесі відбудови після війни. Ці виклики охоплюють економічні, соціальні та екологічні аспекти, що потребують комплексного підходу для ефективного подолання.

Найбільші збитки отримали мости, дороги, залізниці, аеропорти та порти. Відновлення цих об'єктів потребує значних фінансових та технічних зусиль. Стратегія відновлення повинна включати не лише відновлення, а й модернізацію інфраструктури з урахуванням сучасних стандартів стійкості та екологічної безпеки.

Мільйони переселенців потребують нового житла через зруйнування міст та селищ. Важливо забезпечити доступ до житла не лише для тимчасового перебування, а й для сталого інтегрування переселенців у соціальне життя країни.

Таблиця 6. Порівняння успішних прикладів відбудови

Країна	Основні заходи	Результати
Німеччина	Економічні реформи, соціальна підтримка, екологічні заходи	Швидке відновлення економіки, високий рівень життя
Японія	Інноваційні технології, енергоефективність, соціальна підтримка	Відновлення зруйнованих районів, стійкий розвиток
Україна	Відновлення інфраструктури, будівництво житла, прозоре управління	Створення умов для стійкого розвитку та поліпшення якості життя громадян (очікується)

Джерело: узагальнено авторами на основі відкритих джерел.

Збитки підприємств та втрати робочих місць суттєво ускладнюють економічне відновлення. Необхідно розробити стимулюючі програми для підтримки підприємств, а також впровадити ефективні механізми для залучення інвестицій.

Забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря стає серйозною загрозою для здоров'я населення та сталого розвитку країни. Відновлення екологічної безпеки потребує комплексного підходу з впровадженням сучасних технологій очищення та охорони природи.

З нашої точки зору, для успішної відбудови України необхідно не лише вирішувати поточні проблеми, а й розвивати довгострокову стратегію сталого розвитку. Потрібно активно впроваджувати принципи ESG в усі аспекти відновлення, що сприятиме не лише економічному розвитку, а й покращенню якості життя громадян та збереженню природних ресурсів.

Вважаємо за потрібне розібрати та порівняти успішні приклади відбудови країн з метою визначення найкращого шляху для України.

У таблиці 6 порівнюються заходи відбудови Німеччини, Японії та України після кризових ситуацій. Кожна країна використовувала свої унікальні методи, що дали позитивні результати, які можна адаптувати для українських реалій.

Німеччина: широкомасштабна індустріалізація та соціальна підтримка сприяли швидкому відновленню після Другої світової війни. Україна може використовувати досвід Німеччини у плануванні інфраструктурних проєктів та залученні інвестицій.

Японія: інноваційні технології та стійке управління дозволили Японії швидко відновити зруйновані райони після природних катастроф. Україна може навчитися у Японії ефективному використанню ресурсів та інтеграції сучасних технологій у будівництво.

Україна: використання ESG-менеджменту та інтеграція ESG-принципів є ключовим аспектом успішної відбудови. Залучення громадян до процесу прийняття рішень та забезпечення прозорого управління ресурсами сприятиме сталому розвитку країни.

Наостанок необхідно розробити рекомендацій щодо інтеграції ESG-принципів у національну стратегію відбудови.

Відновлення інфраструктури України є критично важливим для забезпечення стабільності та розвитку країни. Наприклад, використання екологічно чистих матеріалів та енергоефективних технологій при будівництві доріг та мостів дозволяє знизити витрати на їх обслуговування та зменшити вплив на довкілля.

Конкретні заходи на впровадження:

— впровадження відновлювальних джерел енергії: в ситуації з майже повним знищенням енергетичної інфраструктури, на відбудову котрої підуть роки, сонячні панелі та вітрові турбіни будуть допомогою для живлення інфраструктурних об'єктів;

— використання перероблених матеріалів: зниження витрат на сировину та зменшення негативно-го впливу на екологію;

— інтелектуальні системи управління: використання цифрових технологій для моніторингу та управління транспортними потоками, що зменшує затори та викиди CO₂.

Відновлення житлового сектору в Україні після війни має велике значення для забезпечення громадян житлом та створення комфортних умов проживання. Успішні приклади з інших країн, такі як Японія після землетрусу 2011 року, демонструють, що впровадження енергоефективних технологій та екологічно чистих матеріалів може значно здешевити побудову та підвищити стійкість житлового сектору.

Конкретні заходи:

— будівництво енергоефективного житла: використання матеріалів з високими теплоізоляційними властивостями та впровадження систем відновлюваної енергетики;

— інтеграція соціальної інфраструктури: створення підземних дитячих садків, шкіл, медичних закладів у нових житлових комплексах, або наземних, з достатньою кількістю укриттів, зважаючи на сусідство з країною-терористом;

— забезпечення доступного житла: програми підтримки для малозабезпечених сімей та людей з обмеженими можливостями.

Впровадження ESG-принципів у економічну діяльність України дозволить створити більш стійку та відповідальну економіку. Досвід країн Північної Європи, таких як Швеція та Норвегія, показує, що розвиток "зеленої" енергетики та підтримка малого та середнього бізнесу можуть значно підвищити економічну стійкість та залучити інвестиції [9].

Для досягнення цього доцільно вжити наступні заходи:

— підтримка малого та середнього бізнесу: надання пільгових кредитів та грантів для підприємств, які впроваджують екологічні та соціальні ініціативи;

— розвиток зеленої енергетики: створення нових робочих місць у сфері відновлюваної енергетики та підтримка проєктів з низьким рівнем викидів CO₂;

— прозорість та управління: впровадження електронних систем управління, які забезпечують прозорість у державних закупівлях та антикорупційні заходи.

ВИСНОВКИ

Впровадження ESG-принципів у процес відбудови України може суттєво підвищити ефективність та стійкість цього процесу. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських аспектів дозволить забезпечити комплексний підхід до відбудови країни, враховуючи потреби всіх верств населення та зберігаючи природні ресурси.

Для подолання складних викликів відбудови, України слід активно інтегрувати інноваційні технології, вдосконалювати управління проєктами та залучати міжнародну підтримку. Важливо розвивати ефективні механізми контролю та моніторингу реалізації проєктів для забезпечення їх успішності та відповідності вимогам сталого розвитку.

Подальші перспективи в цьому напрямку включають розробку національних стратегій відбудови, що базуються на ESG-принципах, а також впровадження конкретних заходів для інтеграції цих принципів у всі галузі економіки. Важливо також продовжувати дослідження у цій сфері та використовувати досвід і найкращі світові практики для забезпечення сталого розвитку України.

Література:

1. Світовий банк в Україні. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 15.07.2024).
2. Рябчин О. А., Кулага Д. А. Зелене відновлення України. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf> (дата звернення: 15.07.2024).
3. Зіновчук А. В. Сутність і застосування ESG інвестицій у світі і в Україні. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29034450-1717-4846-b25e-76fbf977700a/content> (дата звернення: 15.07.2024).
4. Фатемі, А., Глаум, М., та Кайзер, С. Виконання ESG і вартість фірми: пом'якшуюча роль розкриття інформації. Глобальний фінансовий журнал. С. 45—64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2017.03.001>.
5. Мюллер П. Короткий посібник з ESG: філософські проблеми. AIER, 2024. URL: <https://www.aier.org/article/a-short-guide-to-esg-philosophical-problems/> (дата звернення: 15.07.2024).
6. Боброва А. О. Житло і війна: житлова політика першого року повномасштабної війни. Міжнародний Фонд Відродження. 2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/zhytlo-i-vijna-richnyj-oglyad/> (дата звернення: 15.07.2024).
7. План Маршалла для України: хибні історичні аналогії та реальні потреби України. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/plan-marshalla-dlya-ukrayiny-khybni-istorychni-analohiyi-ta-realni-potreby> (дата звернення: 15.07.2024).
8. Ковальчук М. С., Бойко І. В. Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Японія. Інститут аналітики та адвокації. 2015. URL: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-ruynacziyi-yaponiya/> (дата звернення: 15.07.2024).
9. Маркевич К. В., Сіденко В. О. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення: 15.07.2024).
10. www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf (Accessed 15 July 2024).
11. Zinovchuk, A.V. (2024), "The Essence and Application of ESG Investments in the World and in Ukraine", [online], Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29034450-1717-4846-b25e-76fbf977700a/content> (Accessed 15 July 2024).
12. Fatemi, A., Glaum, M., & Kaiser, S. (2018), "ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure", Global Finance Journal, vol. 38, pp. 45—64, <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2017.03.001>
13. Mueller P. (2024), "A Short Guide to ESG: Philosophical Problems", [online], AIER, Available at: <https://www.aier.org/article/a-short-guide-to-esg-philosophical-problems/>. (Accessed 15 July 2024).
14. Bobrova, A. (2023), "Housing and War: Housing Policy in the First Year of the Full-Scale War", [online], International Renaissance Foundation, Available at: <https://cedos.org.ua/researches/zhytlo-i-vijna-richnyj-oglyad/> (Accessed 15 July 2024).
15. National Institute for Strategic Studies. (2023), "Marshall Plan" for Ukraine: False Historical Analogies and Real Needs of Ukraine", [online], Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/plan-marshalla-dlya-ukrayiny-khybni-istorychni-analohiyi-ta-realni-potreby> (Accessed 15 July 2024).
16. Institute of Analytics and Advocacy. (2022), "Study of Post-Destruction Recovery Practices: Japan", [online], Available at: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-ruynacziyi-yaponiya/> (Accessed 15 July 2024).
17. Markevych, K. and Sidenko, V. (2019), "Green Investments in Sustainable Development: Global Experience and the Ukrainian Context", [online], Razumkov Centre, Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (Accessed 15 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 22.07.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663